

Liuskekaasuvallankumous venäläisessä mediassa

Jaakko Vuorinen

Liuskekaasua porataan horisontaalisesti 1–3 kilometrin syvyydessä sijaitsevista liuskekivi-kerroksen huokosista vesisärötysmenetelmällä eli hydraulisella murtamisella (*hydraulic fracturing*). 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä poraustekniikka kehittyi sellaiseksi, että liuske-energian poraamisesta tuli taloudellisesti kannattavaa. Liuskekaasun tuotanto esimerkiksi Yhdysvalloissa on kuu-sinkertaistunut vuodesta 2007 vuoteen 2013. Sen merkitys ei ole enää paikallinen, vaan tämä uusi energianmuoto ulottaa vaikutuksensa myös eurooppalaisille kaasumarkkinoille. Liuskekaasuvallankumouksella (*shale gas revolution*) seurauksineen voi joidenkin arvioiden mukaan olla hyvin merkittävä negatiivinen vaikutus Venäjän valtion- ja kansantalouteen. Vuonna 2013 oli kaasun, mukaan lukien liuskekaasun osuus maan kokonaisvientituloista on noin 14 prosenttia (öljyn osuus oli 54 %) (EAI 2013).

Tässä artikkelissa analysoidaan, miten venäläinen sanomalehdistö on vuosina 2010–2013 esittänyt liuskekaasun merkityksen kasvun sekä sen vaikutuksen Venäjän omaan kaasuntuotantoon ja -vientiin sekä sitä kautta maan talouteen nyt ja tulevaisuudessa. Artikkelissa tarkastellaan miten median välittämä kuva on muuttunut näi-

den neljän vuoden aikana ja miten eri lehtien näkemykset eroavat toisistaan. On mielenkiintoista panna merkille, miten perinteisesti Kremlille läheisenä pidetyn lehdistön sanoma korreloi Kremlin itsensä aiheesta julkaiseman tiedotuksen kanssa sekä toisaalta, miten itsenäisinä oppositiolehtinä pidettyjen julkaisujen toimituksellinen linja siitä poikkeaa.

Vertailussa tarkastelen lehden toimituksen käyttämää kehystä – tapaa ja kieltä kertoa liuskekaasuvallankumouksesta – sekä miten tämä on muuttunut tutkimusajanjakson aikana. Kehysanalyysi on sosiologi Erving Goffmanin 1970-luvulla kehittämä monitieteinen yhteiskuntatieteissä käytettävä tutkimusmetodi, jolla pyritään analysoimaan sitä, miten ihminen jäsentää eri ilmiöitä. Tässä artikkelissa kehystämisellä (*framing*) viitataan prosessiin, jossa tiedotusväline ohjaa mielipiteenmuodostusta ottamalla verhotusti kantaa johonkin tiettyyn yhteiskunnalliseen kysymykseen (Karvonen 2002). Retorinen kehystäminen on väline tai prosessi, jolla lukijat tiedostaen tai tiedostamatta johdatetaan, tai jopa manipuloidaan, tulkitsemaan asioita ja luomaan oma näkemyksensä ja ymmärryksensä maailmasta tietyllä tavalla, lähtökohtaisesti siis viestin lähettäjän ja/tai kehystäjän kannalta suotuisassa valossa. Esimerkiksi sanomalehden yksittäisessä uutisjutussa tai reportaasissa voidaan kokonaisuuden kannalta merkittävää tekijää vähätellä tai jättää se kokonaan mainitsematta samalla esittäen joku toinen aspekti sen varsinaista objektiivista painoarvoaan merkityksellisempänä. Kyse ei siis ole valehtelusta, vaan sen sijaan näkökulman antamisesta tai harhaanjohtamisesta.

Kehysanalyysin avulla tarkastelen venäläisen lehdistön tapaa uutisoida liuskekaasusta jossain tietyssä valossa eli kehyksessä. Analyysissa pyrin selvittämään näiden neljän vuoden aikana vallinneita toistuvia kehyksiä ja muutoksia niissä. Lisäksi pyrin tuomaan esille lehtien yhteiset puhettavat sekä analysoimaan niiden välisiä eroavaisuuksia. Analyysini pohjaa otokseen kahdeksasta sanomalehdestä. *Rossijskaja gazeta* on valtion virallisena lehtenä hyvin lähellä Kremlä kun taas oppositiota kannattavat *Novaja gazeta* sekä *Nezavisimaja gazeta* ovat perinteisesti pyrkineet uutisoimaan Kremlin kantojen vastaisesti. *Kommersant* ja *Vedomosti* ovat yleistalouslehtiä, *Gazovaja promyšlennost* on suunnattu kaasualan asiantuntijoille ja *Torgovopromyšlennyje vedomosti* edustaa kauppakamarin jäsenkuntaa. *Izvestijan* omistaja, EU:n ja Yhdysvaltain talouspakotelistalla vuonna 2014 oleva Juri Kovaltšuk kuuluu Putinin lähipiiriin, ja lehti luetaan Venäjän valtaa tukevaksi. Lukuun ottamatta *Gazovaja promyšlennostia* ja *Torgovopromyšlennyje vedomostia* kaikkia julkaisuja siteerataan säännöllisesti läntisessä mediassa, mistä syystä niillä voi katsoa olevan Venäjälläkin painoarvoa ja niitä voi pitää ”isoina” lehtinä.

Tutkimuksessani keskityn vuosien 2010 ja 2013 väliseen aikaan. 2000-luvun alkupuolella alettiin Yhdysvalloissa päättäväisesti verokannusteiden tukemana kehittää liuskekaasun tuottamisessa käytettävää horisontaalisen poraamisen teknologiaa. Vuosikymmenen lopulla maa nousi jo lähes kaasumavaraiseksi ja samalla Venäjän rinnalle maailman suurimmaksi kaasuntuottajamaaksi. Kaasun hinta Yhdysvalloissa laski huomattavasti, mikä vaikutti myös meritse kuljettavan nesteytetyn kaasun hintaan Euroopassa. Vasta tällöin liuskekaasuvallankumous noteerattiin Venäjällä. Gazpromin hankkeet viedä arktisten alueiden kaasua Pohjois-Amerikkaan laitettiin jäihin ja yhtiö joutui myös laskemaan Eurooppaan putkia myöden toimittamansa kaasun hintaa.

Gazpromin lisäksi venäläinen lehdistö pani ilmiön sekä sen maailman energiamaarkkinoille aiheuttamat muutokset merkille. Tutkituissa

lehdissä viitattiin vuosina 2008 ja 2009 liuskekaasuun yhteensä vain muutaman kerran, mutta vuodesta 2010 eteenpäin sitä käsiteltiin tutkituissa kahdeksassa lehdessä vuosittain yhteensä 200–300 artikkelissa. Useissa artikkeleissa liuskekaasuun kuitenkin vain viitattiin ja ne täten karsiutuivat pois tarkemmasta analyysistä. Jäljelle tutkimusaineistoksi jäi yhteensä 90 artikkelia vuosilta 2010–2013, joissa käsiteltiin laajemmin juuri liuskekaasuvallankumouksen merkitystä Venäjälle. Tutkimuksen aineisto on kerätty jatkuvasti päivitettävistä tietokannoista Integrum-tiedonhakuportaalin avulla.

Liuskekaasuvallankumous

Maaperässä on mittavat varannot liuskekaasua ja -öljyä, ja ensimmäisen kerran liuskekaasua porattiin Yhdysvalloissa jo lähes 200 vuotta sitten. Kannattavaa siitä kuitenkin tuli vasta joitain vuosia sitten. Venäjän valtio on dominoinut hallitsemansa Gazpromin kautta eurooppalaisia kaasumarkkinoita, mutta liuskekaasun tulo markkinoille on muuttanut, ja muuttaa edelleen, tilannetta merkittävästi. Yhdysvalloissa aloitettiin 2000-luvun vaihteessa mittavat investoinnit liuske-energian tuotantoon, ja nykyään se on lähes kaasumavarainen (BP Statistical review 2014). Myös Venäjällä on merkittävät liuskeöljy ja -kaasuvaramot, mutta venäläiset energiayhtiöt eivät ole niiden hyödyntämiseen juuri panostaneet. Liuskekaasuvallankumouksen myötä voi usealla itäisen Euroopan maalla – mukaan lukien Suomella – olla edessään mahdollisuus vapautua venäläisen kaasun dominanssista markkinoiden toimiessa tehokkaammin kaasuntoimittajien lisääntyessä. Samalla energian hinta voi laskea tarjonnan kasvaessa.

Liuskekaasuvallankumouksen uskotaan aiheuttavan energiapolitiikan ja -markkinoiden ohella suurempiakin mullistuksia; sen nähdään olevan ensimmäinen askel uuden maailmanjärjestyksen synnyssä (*the first sign of a new strategic world map*), mikä tarkoittaisi Venäjän vaikutusvallan heikkenemistä. Öljy ja kaasu eivät suinkaan ole Venäjällä loppumassa, mutta maan kilpailukyky

heikkenee koko ajan. Venäjällä, läntisessä Siperiassa, on valtava Baženovin liuskemuodostuma, jonka hyödyntämismahdollisuuksia Rosneft, Exxon ja StatoilHydro ovat tutkineet. Varannot ovat kooltaan huomattavat, mutta yhtäältä Venäjän mittavat perinteiset maakaasuvarat ja toisaalta osaamisen ja horisontaaliseen poraamiseen kykenevän porauskaluston puute ovat estäneet sen hyödyntämisen. (Maugeri 2013, 22.) Vaikuttaa siltä, että viimeistään Yhdysvaltain Ukrainan tilanteen takia Venäjälle vuonna 2014 asettamat talouspakotteet varmistavat sen, että Gazprom ei saa haltuunsa liuskekaasun poraamiseen tarvittavaa teknologiaa. Valtavien maakaasuvarantojensa ansiosta Venäjällä ei siis ole ollut mitään kiirettä oman liuskekaasutuotannon aloittamisessa.

Venäjän valtion vientituloista valtaosa kertyy energiasta, joten energiantarjonnan kasvu voi olla maan talouden kannalta katastrofi. Presidentti Vladimir Putinin kannalta tilanne voi olla hyvin huolestuttava: Neuvostoliiton hajoaminen sekä Putinin edeltäjän Boris Jeltsinin alamäki ja suosion romahtaminen tapahtuivat matalien energianhintojen vallitessa. (Tucker 2012.)

Liuskekaasuvallankumouksen muodostama varsinainen haaste Venäjälle ei siis suinkaan ole se, että maassa liuskeporausteknologiaa ei hallita, vaan nimenomaan se, että kaasun – on porausmetodi mikä hyvänsä – tarjonnan kasvessa sen hinta luonnollisesti laskee. Näin ollen on esitetty, että Venäjän valtion- ja kansantalous kärsivät ja taloudellisen voiman heiketessä valtion vaikutusvalta myös ulkopoliittisissa yhteyksissä murenee.

Venäläinen keskustelu liuskekaasusta

Venäläiset lausunnot liuskekaasuilmioista ovat olleet hyvin ristiriitaisia. Maa on vasta vuonna 2010 Gazpromin suulla epäsuorasti myöntänyt liuske-energian merkityksen huomattavan kasvun sekä sen muodostaman uhkan asemalleen kaasumarkkinoilla, mutta tämän yhtiön johto on kuitenkin jälkikäteen kiistänyt. Itse lius-

kekaasuvallankumousta ja sen implikaatioita on tutkittu viime vuosina sekä lännessä että Venäjällä varsin paljon talouden ja teknologian näkökulmasta. Mielenkiintoista on ollut havaita, että liuske-energiavallankumouksen merkityksen voi Venäjällä nähdä joko ohimenevänä puhkeamaan tuomittuna kuplana ja amerikkalaisten masinoimana PR-kampanjana tai toisaalta Gazpromin konkurssiin ajavana ja Venäjän talouden romuttavana mullistuksena.

British Petroleumin Venäjän-pääekonomisti Vladimir Drebensov toteaa, että Venäjällä kaasuntuotannon ainoa ideologia on yksinkertaisesti porata kaasua ja sitten myydä se. Yhdysvalloissa vallitsee kaasutoimialalla hänen mukaansa sen sijaan aivan toisenlainen dynaaminen ilmapiiri, joka on mahdollistanut myös porausteknologian vallankumouksen ja sitä kautta tehokkuuden nostamisen eli toisin sanoen tuotantokustannusten alentamiseen. Tämä muodostaa uhan kaasunviennille ja Gazpromille, joka on laatinut strategiansa jatkuvasti korkeana pysyvien hintojen ja monopolin varaan. Gazpromin on pakko tehostaa tuotantoaan ja opetella kilpailemaan ulkomaisilla markkinoilla. (Drebensov 2010.) Toisaalta Duuman energiakomitean varapuheenjohtaja Pavel Zavalnyi totesi syksyllä 2013 – tyystin kysynnän ja tarjonnan lain vastaisesti – että globaalien kaasuntarjonnan kasvusta huolimatta kaasun hinta ei laske (Neftgazpromyšlennost 2013a). Energiaministeri Aleksandr Novak peräänkuuluttaa eurooppalaisilta kaasuasialkailtaan parempaa yhteistyökykyä ja sitoutumista sekä läheisempää integraatiota kaasukaupassa – tilanteessa, jossa eurooppalaiset valtiot ovat pyrkimässä nimenomaan juuri päinvastaiseen – ikään kuin kaasumarkkinoilla ei olisi tapahtumassa mitään (Neftgazpromyšlennost 2013b).

Presidentti Vladimir Putinin virallisilla kotisivuilla liuskekaasua käsitellään skeptisessä sävyssä. Presidentti myöntää, että Venäjällä ei ole horisontaaliseen poraamiseen ja vesisärötykseen tarvittavaa teknistä osaamista mutta sanoo, että tarvittava teknologia kehitetään heti kun on tarpeen. Toisessa yhteydessä Putin korostaa sitä, että Venäjä ei ole ryhtynyt poraamaan liuske-

kaasua siihen liittyvien massiivisten ympäristöä tarvelevien seurausten takia. Hän nimeää Yhdysvaltain toimet barbaarisiksi ja peräänkuuluttaa planeettamme suojelua. (Putin 2013.)

Media-analyysi

Seuraavassa analysoin lehdistön liuskekaasuvallankumouksen esittämisessä käyttämiä kehyksiä huomion kiinnittyessä kunkin lehden omaan linjaan sekä sen kehitykseen vuosina 2010–2013. Analyysi perustuu aiemmin mainitulla tavalla valittuun 90 artikkeliin, joista tässä artikkelissa viitataan suoraan vain osaan. Osassa jutuista liuskekaasuvallankumouksen merkitys Venäjälle oli pääteema ja osassa siihen liittyvä sivuseikka, joka kuitenkin sai kylliksi huomiota, jotta sen kehyksellä oli annettavaa tutkimuksen kannalta. Oheisessa taulukossa on tutkimuksessa analysoitujen artikkelien määrä. Joissain lehdissä, kuten päivälehti *Rossijskaja gazeta*ssa, analysoitujen artikkelien määrä oli vähäinen, mutta siitä huolimatta lehden esittämää kehystä on julkaisun virallisen lehden statuksen takia mielenkiintoinen analysoida. Lehtikohtaisen käsittelyn jälkeen päätelmissä esitetään eroja lehtien kehysten välillä ja pyritään etsimään niiden välisiä yhtäläisyyksiä.

Rossijskaja gazeta

Venäjän valtion omistama päivittäin ilmestyvä yhteiskunnallis-poliittinen sanomalehti *Rossijskaja gazeta* (myöhemmin RG) on mielenkiintoinen analysoitava, sillä valtion virallisena lehtenä sen sanoman voisi olettaa vastaavan valtion virallista mielipidettä. RG:n linja on kuitenkin vuoden 2013 kirjoittelussa hyvin lähellä länsimaista objektiiviseksi koettua näkemystä ja tutkimusta. Olkoonkin, että tutkimuksessa analysoitujen RG:n artikkelien määrä oli vain kuusi, on kehystämisen trendi kuitenkin selkeä.

Vuonna 2010 paheksutaan amerikkalaista ympäristön saastuttamista sekä nähdään liuskeenergiavallankumous eurooppalaisena unelmana ja myöhemmin amerikkalaisena kuplana. Gazpromin pääjohtajan Aleksei Millerin ympäriryöreyttä ja monitulkintaisia puheita toimialan tehostamistarpeista ja investointistrategiasta lukuun ottamatta ei ongelmaa nosteta konkreettisenä esille. Vuonna 2012 ei amerikkalaista liuskekaasua mainita ollenkaan ja lähdetään siitä, että vähenevän viennin Eurooppaan voi korvata viennillä Kiinaan.

Vuoden 2012 artikkelit ovat suurelta osin sanasta sanaan haastattelujen siteerauksia. Esimerkiksi 22.2.2012 julkaistussa artikkelissa *Elämää öljyn jälkeen* viitataan PricewaterhouseCoopersin ennusteeseen kaasun – ja myös öljyn – hinnan merkittävästä laskusta tulevan

Taulukko 1. Tutkimuksessa analysoitujen artikkelien määrä.

	2010	2011	2012	2013	Yhteensä
Rossijskaja gazeta	1	0	1	4	6
Izvestija	2	0	2	4	8
Kommersant	2	0	2	3	7
Torgovo-Promyšlennyje vedomosti	0	6	2	8	16
Gazova promyšlennost	3	1	7	2	13
Vedomosti	5	1	3	4	13
Novaja gazeta	1	1	1	3	6
Nezavisimaja gazeta	6	4	7	4	21
Yhteensä	20	13	25	32	90

20 vuoden aikana (Markelov 2013). Toimittaja siteeraa konsulttiyhtiön analyysiä suoraan ja vailla kritiikkiä. 20.3.2012 RG:n artikkelissa haastatellaan muun muassa energiaministeri Aleksandr Novakia, joka esitti huolensa kaasumarkkinoiden kehityksestä monin eri esimerkein: ”öljyä ja kaasua on Venäjällä koko ajan vähemmän ja niiden poraaminen vaikeutuu”, ”Yhdysvalloissa ja Euroopassa vallitsee liuskeenergiavallankumous, mutta omassa maassamme dieselöljy maksaa enemmän kuin 95-oktaaninen bensiini” ja ”suurin hätä on se, että perinteiset öljy- ja kaasuesiintymät Venäjällä ehtyvät”. (Aronov 2013.) Lehti ei pyri kehystämään Novakin sanomaa, jolloin artikkelin tiedonvälitys vaikuttaa hyvin neutraalilta. Sanasta sanaan referoiminen tuntuu helpolta ja toimituksen kannalta turvalliselta ratkaisulta.

Kirjoittelun perusteella sinä vuonna uhka liuskekaasuvallankumouksesta näytti maan johdolle ja energiatoimialalle jo niin selvältä, että ainoaksi vaihtoehdoksi katsottiin asioiden tilan julkinen myöntäminen. Tämä jättää viralliselle lehdelle ainoaksi keinoksi raportoida lukijoilleen seminaariesitelmissä ja haastatteluissa kuulemansa sanoman lähes sellaisenaan. Kuitenkin keinottelun ja kuplan teemoja pidetään vielä jossain määrin esillä positiivisella kehystämällä, eli asiain tila yritetään jostain näkökulmasta katsottuna saada näyttämään valoisammalta. Edellä mainitussa 22.2.2013 julkaistussa artikkelissa se tehdään nimettömään lähteeseen viitaten: ”*Rossijskaja gazetan* omat asiantuntijat kuitenkin otaksuvat, että...” (Markelov 2013). 20.3.2012 julkaistu artikkeli päätetään toiveikkaaseen – tai uhmakkaaseen – ponteen: ”Venäjän on välttämätöntä ottaa osaa tähän vallankumoukseen” (Aronov 2013).

Izvestija

Izvestijan tekee mielenkiintoiseksi analysoitavaksi sen omistus. Nykyinen omistaja Juri Kovaltšuk on Putinin kannattaja, ja edellinen omistaja oli Gazprom. Siinä missä *Rossijskaja gazetan* kirjoittelu liuskekaasusta perustuu pit-

kähti haastatteluihin, harjoitetaan *Izvestijassa* huomattavasti enemmän toimituksellista tekstiä. Liuskekaasua käsittelevien artikkelien rakenne pysyy vuoden 2010 ajan varsin samanlaisena. Ensin kerrotaan negatiiviset uutiset, ja jollain pienellä positiivisella yksityiskohtalla tai tunteuttamiseksi jääneiden asiantuntijoiden arvioihin viitaten artikkelit päätetään positiivisessa hengessä – aivan kuten *Rossijskaja gazetassa*. Toisin sanoen artikkelin alussa tiedonvälitys vaikuttaa neutraalilta, mutta kehystämällä tekstiä luodaan asioille uusia merkityksiä. Tämä jättää ainakin tutkijalle merkittävästi tulkinnanvaraa toimittajan todellisten ajatusten ja tiedon suhteen.

Varvara Agلاميšjaninin kirjoittamassa artikkelissa ”Hiljainen kaasuvallankumous” 15.3.2012 Yhdysvaltain kerrotaan nousseen Venäjän rinnalle kaasuntuotannossa ja asiantuntijoiden todenneen kaasuvallankumouksen olevan mahdollista myös Euroopassa ja Kiinassa, joista jälkimmäisessä sitä jo yritetään toteuttaa. Kansainvälisen energiajärjestön kerrotaan arvioineen Kiinan kaasuvaramat Venäjän varantoja suuremmiksi ja Financial Timesin arvioineen Venäjän menettävän asemansa johtavana eurooppalaisena kaasuntuottajana. Tämän perään viitataan kuitenkin useisiin liuskekaasun potentiaaliin skeptisesti suhtautuviin asiantuntijoihin, joiden mukaan liuskekaasu tulee jäämään ”ainoastaan paikalliseksi ihmeeksi”. (Agلاميšjanin 2010.) Toimittaja tuo esiin energiaomavaraisuuden taloudellisen ulottuvuuden, kauppa- ja turvallisuuspoliittiset tekijät eivät ole esillä.

Samantyyppinen rakenne on 20.5.2010 julkaistussa Sergej Pravosudovin kirjoittamassa artikkelissa ”Kaasukuume”, jossa aluksi myönnetään liuskekaasumullistus sekä Yhdysvaltain ohittaneen Venäjän kaasuntuotannossa. Artikkelin päätteeksi kuitenkin painotetaan venäläisen kaasun tuotantokustannusten mataluutta amerikkalaiseen verrattuna. (Pravosudov 2010.) Siitä ei mainita, että Gazpromin myymän kaasun hinnat ovat jatkuvasti laskeneet.

Izvestija siis ohjaa lukijaansa saamaan uutisovastavasta asiasta todellista selkeästi myönteisemmän kuvan; uhka on olemassa, mutta se ei

kuitenkaan ikään kuin ole todellinen.

Vuonna 2012 on jo täysin toinen ääni kellossa. Positiivinen kehystäminen vähenee huomattavasti ja uutisoinnissa on paikoin liki inhorealistinen sävy. Esimerkiksi 30.1.2012 julkaistussa artikkelissa ”Liuskevallankumous uhkaa Venäjää” Venäjän tulevaisuus rinnastetaan sadan vuoden takaiseen Lähi-itään (Avdejev 2012), millä viitataan kolonialismiin sekä talouden ja teollisen tuotannon kehittymättömyyteen. Uutistekstejä kehystetään toivottomuuden ilmapiiirillä. Yhdysvaltain etevämyyden kaasuntuotannossa myönnetään avoimesti, samaten kuin seuraavanakin vuonna. Lukijalle ei juuri jätetä tulkinnanvaraa asioiden tilasta, toisin kuin vielä kaksi vuotta aiemmin.

Vastakkainasettelu kuvastuu myös suhtautumisessa naapurimaiden liuskeporaussuunnitelmiin. Vuosien 2012–2013 artikkeleissa taistelu väijäämättä laskevia kaasunhintoja vastaan on todettu hävityksi ja vihollisen asemaan nostetaan Puolan ja Ukrainan tuottama ympäristöuhka (Podobedova 2013).

Kommersant

Putinille läheisen oligarkin, Ališer Usmanovin, omistaman päivittäin ilmestyvän yleissanomalehti *Kommersantin* uutisoinnin sisältö vastaa läntisen lehdistön asiasta välittämää kuvaa, mutta lehden tapa kertoa liuskekaasusta ja Venäjästä sekä ennen kaikkea Gazpromista ja sen pääjohtajasta Aleksei Milleristä on kehykseltään paikoin peräti ivallista. Milleristä välitetään kuva pätemättömänä ja epäjohtonmukaisena johtajana ja Putinistakin esitetään epäpätevyyteen viittaavia ominaisuuksia.

”Liuske uhkaa Venäjää” otsikoidussa *Kommersantin* artikkelissa 11.10.2010 käsitellään Gazpromin liuskekaasustrategian epäjohtonmukaisuutta ja Millerin päätöksentekokyvyttömyyttä. Siinä viitataan yhtiön pyrkimykseen päästä tuottamaan liuskekaasua Etelä-Amerikassa myydäkseen sitä paikallisten markkinoiden lisäksi Aasiaan ja Eurooppaan. Hämmentävää tässä on se, että siinä kerrotaan myös Gazpromin

suunnitelmista tuottaa liuskekaasua Pohjois-Amerikassa Pohjois-Amerikan markkinoille, varsinkin kun huomioon otetaan vielä yhtiön vuonna 2010 voimassa olleet suunnitelmat liuskekaasun tuottamisesta kotimaassa. Gazpromin ja koko Venäjän kaasusektorin ongelmat ja haasteet tuodaan esille, ja yhtiön toimintaperiaatteita kummastellaan ja sen johdolle annetaan strategisia neuvoja. (Kommersant 2010.)

Sama teema on esillä 24.10.2012 julkaistussa artikkelissa ”Vladimir Putinin päivä kaasukentällä”. Artikkelissa mainitaan Putinin vaikuttavan huolestuneelta ja rauhattomalta liuskekaasun takia ja muistutetaan, että ensimmäisellä presidenttikaudellaan (2000–2008) Putin vielä puhui uhmakkaasti ja itsevarmasti Jamalin niemimaan ennennäkemättömän valtavista kaasuvarannoista ja niiden valoisista vientinäkymistä. Nyt tilanne on täysin toinen – liuskekaasu uhkaa *Kommersantin* mukaan tuhota kaiken tuon suurenmoisisuuden. Artikkelin päätetään toteamalla, että kaasusodassa on alkanut uusi, liuskekaasun aikakausi. (Kommersant 2012.)

Läntisen puolueettomana pidettävissä olevan näkemyksen mukaisesti Venäjän uhaksi todetaan liuskekaasun porausteknologian kehittyminen Pohjois-Amerikassa ja sitä kautta markkinoille tulevan kaasun määrän lisääntyminen eikä sitä, että Venäjällä ei ole liuskeesta poraamisen osaamista. *Kommersantin* tapa kehystää kertomusta on Gazpromin kannalta negatiivinen jo tutkimusperiodin alusta lähtien. Lehden linja esitettäessä liuskekaasun vaikutusta Venäjälle poikkeaa esimerkiksi *Izvestijan* tavoin selkeästi Venäjän virallisesta retoriikasta.

Kommersantin linja pysyy koko tutkimusperiodin aikana jokseenkin samanlaisena, mutta vuoden 2012 kirjoittelussa tiedonvälitystä kehystetään varsin selkeästi luomaan lukijalle negatiivista kuvaa Gazpromista ja sen johtajasta.

Torgovo-promyšlennyje vedomosti

Riippumattomuuttaan valtiovallasta korostavan Venäjän kauppakamarin jäsenyritysten lehden *Torgovo-promyšlennyje vedomostin* (myöhem-

min TPV) käyttämä kehys vaihtelee tutkimusperiodin aikana. Kauppakamarin jäsenyrityksillä on intressi mahdollisimman halvan kaasun suhteen. Toisaalta Venäjän säännellyt kotimaiset kaasumarkkinat toimivat eri pelisäännöillä kuin maailmanmarkkinat.

Osin lehdessä on realistista ja neutraalia analyysia, osin varsin aggressiivista. Vuonna 2010 liuskekaasuvallankumouksesta kirjoitetaan pääosin asiallisessa kehyksessä. Toisaalla taas tämän vallankumouksen tapahtuminen kyseenalaistetaan ja kielletään. 14.3.2011 julkaistussa lehdessä on artikkeli sen sisältöä hyvin kuvaavalla otsikolla ”Liuskekaasu: vallankumousta hiilivetymarkkinoilla ei tule”. Siinä kerrotaan edellisen vuoden aikana maailmalla käydystä keskustelusta liuskekaasusta ja TPV:n epätohtuudenmukaiseksi näkemästä länsimaisesta lehtikirjoittelusta, jonka mukaan hiilivetymarkkinoilla on tapahtunut vallankumous ja liuskekaasu muuttaa maailman. Jutussa haastatellaan Venäjän öljyn- ja kaasuntuottajien etujärjestön puheenjohtajaa Gennadi Šmalia, joka luonnehtii liuskekaasutuotannon harmittomaksi ilmiöksi venäläisen kaasuntuotannon kannalta. Hän toteaa myös, että ”maakaasua riittää meillä vielä sadaksi vuodeksi, ja sen jälkeen täytyy palata asiaan”. (TPV 2011a.)

Hieman myöhemmin kuitenkin myönnetään Gazpromin aseman mureneminen. Reaktio tähän on lehdessä hurja. ”Kaasuvallat taistelevat” otsikoidussa artikkelissa Gazpromin hinnoittelussaan ja fyysisessä kaasuntoimituksessaan harjoittamaa ”kiristystä ja sortoa” puolustellaan, minkä lisäksi suoranaisesti uhataan Ukrainaa ja Puolaa sotilaallisen voiman käytöllä. (TPV 2011b.)

Vuonna 2013 TPV ei enää pyri kyseenalaistamaan liuskekaasuvallankumousta viittaamalla siihen vain ohimenevänä kuplana ja amerikkalaisten pr-kampanjana. Edelleenkin ei kuitenkaan viitata ratkaisuihin tai uusiin avauksiin, vaan kaikkein konkreettisoin toimi, mitä Venäjän energiatoimiala aikoo tässä vaikeassa tilanteessa tehdä, on se, että Gazprom ”tarkasti seuraa” liuskekaasumarkkinoita. (TPV 2013.)

Gazovaja promyšlennost

Gazpromin hallitseman tieteellisteknisen kaasun tuotantoon liittyviin aiheisiin keskittyvän *Gazovaja promyšlennostin* (myöhemmin GP; ilmestyy kuukausittain) voi taustastaan johdettua olettaa kehystämiseensä noudattavan jo aikaisemmin esille tullutta Aleksei Millerin retoriikkaa, mutta toisaalta uskottavuutensa nimissä sen voisi ajatella pyrkivän myös realistisen kuvan antamiseen tilanteesta kaasumarkkinoilla ja Gazpromin haasteista. GP:n tapa kehystää artikkeleita poikkeaa melko lailla esimerkiksi *Izvestijasta* ja *Rossijskaja gazetasta*. GP ei käytä kehyksessään uhoa ja pilkkaa, vaikka suhtautuukin liuskekaasuvallankumoukseen skeptisesti ja vähätellen. Duuman energiavaliokunta käsitteli liuskekaasun hyödyntämisen edellytyksiä Venäjällä, mistä kirjoitetaan GP:ssa 31.5.2010. Edellytyksiä ei tunnu löytyvän, mutta sen sijaan todetaan, että ei se taloudellisesti kannattavaa ole Yhdysvalloissakaan. Näin ollen liuskekaasun tuotannon lisääntymisen kutsumista vallankumoukseksi voidaan duuman jäsenen, taloustieteen tohtori Valeri Jazevin, mukaan pitää voimakkaasti liioiteltuna ilmaisuna. (Gazovaja promyšlennost 2010a.) Liuskekaasun merkitystä vähätellään artikkelissa ”Liuskekaasu: myyttiä ja todellisuutta”, jossa liuskekaasun nähdään amerikkalaiseksi keinotellun ja PR-kampanjoinnin avulla puhalletuksi kuplaksi, joka puhjetessaan kaataa kaasuyhtiöiden sijoittajat ja rahoittajat konkurssiin (Gazovaja promyšlennost 2010b).

Lehden kirjoittelun kehys on varsin asiallinen ja kiihkoton johdettua mahdollisesti siitä, että lehden lukijakunnan oletetaan ainakin jossain määrin olevan selvillä kaasumarkkinoiden tilasta. Joissain yhteyksissä GP kuitenkin voimakkaasti ja monipuolisesti kehystää sanomaansa välittämään epäluotettava kuva Yhdysvaltain kaasutoimialasta ja energiaviranomaisista tavoitteenaan kyseenalaistaa koko liuskekaasuvallankumouksen olemassa olo. Lehti väittää muun muassa yhdysvaltalaisten tilastoviranomaisten väärin olevan kaasun tuotantomääriä vaikuttaakseen laskevasti kaasun maailmanmarkkinahintoihin.

Toisaalta esille kuitenkin nostetaan kysymys ”mitä Venäjän pitää tehdä, mikäli osoittautuukin, että liuskekaasuvallankumous ei olekaan kupla ja bluffi?”. (Gazovaja promyšlennost 2010b.)

GP:n tapa kertoa asiasta ei juuri muuttunut tutkimusperiodin kuluessa, vaan noudatti samaa linjaa kuin Gazpromin Millerin retoriikka. Lehti ei pyri etsimään syyllistä Venäjän tukalaan tilanteeseen kaasumarkkinoiden mullistuksissa ulkomailta, vaan ylimalkaisesti kannustaa maata uudistuksiin.

Vedomosti

Vedomosti ei ole kirjoittanut tutkimusperiodin aikana liuskekaasusta kovinkaan paljon ja sen levikki on suhteellisen pieni, mutta sen tekee mielenkiintoiseksi kolme seikkaa. Ensinnäkin se on talouslehti ja toiseksi se on tutkimusaineiston lehdistä ainoa ulkomaalaisomisteinen (Sanomakonserni). Kolmas tekijä on sen suhteellinen vaikutusvaltaisuus: *Vedomostia* siteerataan venäläisessä lehdistössä laajasti ja myös valtaeliitti lukee sitä. Lehden tapa kirjoittaa muistuttaa länsimaista huomattavasti muita seitsemää tutkittua lehteä enemmän. Lehdellä on sisäisten journalististen ohjeidensa mukaan tietoisena tavoitteena pyrkiä länsimaista journalismia muistuttavaan kirjoittamiseen. (Koikkalainen 2009: 187–190 ja 200.)

Ulkomaisuus ja riippumattomuus näkyvät myös kaunistelemattomassa – ja asiallisessa – otteessa, jolla Gazpromia käsitellään. Vallitsevat tosiasiat huomioon ottaen lehden kirjoittelu joka tapauksessa on kautta linjan asiallista, realistista ja neutraalia, sillä mistään mustamaalaamisesta ei ole kysymys. *Vedomostin* kirjoittelussa on argumentteja sekä Gazpromin aseman puolesta että vastaan. Lukija kuitenkin johdatetaan tulkitsemaan tilanne Gazpromin ja Venäjän kaasunviennin kannalta ongelmalliseksi.

Vedomostin uutisoinnin kehityksessä ei tapahtunut tutkimusperiodin aikana merkittävää muutosta. Štokmanin kaasukenttäprojektin vaikeuksista kertovassa Jelena Maznevan kirjoittamassa artikkelissa 19.2.2010 syyksi hank-

keen keskeyttämiselle kerrotaan Yhdysvaltain liuskekaasubuumi (Mazneva 2010). 10.3.2010 ”Gazpromin vaihtoehdot” otsikoidussa artikkelissa Gazpromin edustaja kuitenkin nimeää syyksi ”markkinoiden yleiset suhdanteet” niitä yhtään täsmentämättä. Sen sijaan hän ilmoittaa yhtiönsä suunnittelevan liuskekaasun tuotannon aloittamista, mutta tästäkään ei kerrota yksityiskohtia. Toisaalla jutussa kerrotaan selvästi, että juuri liuskekaasuvallankumous oli syynä Štokmanin hankkeen kariutumiseen. (Aleksejev & Malkova 2010.)

Yksi keino käyttää kehystämistä Gazpromia vastaan on antaa palstatilaa Novatekille. Kotimaisilla kaasumarkkinoilla Gazpromin kanssa kilpailevan Novatekin johtajan Leonid Mihelsonin mukaan venäläisessä kaasuntuotannossa pitäisi keskittyä hinnan sijaan tuotantomääriin, mikä tarkoittaa myös liuskekaasun tuottamisen aloittamista. Jutussa todetaan liuskekaasuvallankumouksen olevan uhka Gazpromin kaasunviennin kannattavuudelle ja sitä kautta myös valtionaloudelle. (Vedomosti 2012.) Vuonna 2013 ei *Vedomostissa* ollut tämän tutkimuksen kannalta relevantteja artikkeleja.

Novaja gazeta

Novaja gazetan pääomistajat ovat Mihail Gorbatšov ja miljardööri Aleksandr Lebedev. Sitä pidetään yleisesti merkittävimpänä Venäjällä ilmestyvänä oppositiolehtenä, joten siltä sopii odottaa Gazpromin ja Kremlin näkemyksistä poikkeavaa kirjoittelua liuskekaasusta ja Venäjästä. Jo juttujen otsikoista, kuten ”Kontramodernisaatio” (26.4.2010), ”Liuskekaasu ja kuparivati” (7.10.2011), ”Öljy-obmolovilaisuus” (14.3.2012), ”Kaasu, öljy ja hapankaali” (1.2.2013) ja ”Miller ja Hollywood” (5.4.2013) voi päätellä *Novaja gazetan* kehityksen. Artikkelit ”Kontramodernisaatio” käsittelee liuskekaasua vain ohimennen, mutta siinä analysoitu venäläisten käsitys omasta etevyydestään ja ylivoimastaan kuvaa osuvasti myös Kremlin ja Gazpromin asennetta, mitä tulee kaasumarkkinoihin (Rogov 2010).

*Novaja gazeta*n käyttämällä kehyksellä luodaan merkitys, jossa Venäjä on jo käytännössä tuhoon tuomittu. Maan taloudellinen perikato tuskin on *Novaja gazeta*n toimituksen mielestä suotuista asia, mutta sen säilyttäminen nykyjohdon harteille tuntuu sitä olevan. Merkillä pantavaa on, että minkäänlaiseen ratkaisuun löytämiseen ei tämäkään lehti pyri, mikä on asian tila koko tutkimusperiodin ajan. Liuskekaasu on *Novaja gazeta*n mukaan muuttanut täysin energiamarkkinoiden pelisäännöt; vahinko on jo tapahtunut ja nyt Venäjä voi vain pyrkiä minimoimaan tappionsa ja varautumaan ankeampaan tulevaisuuteen. Teksteissä luodaan lukijoille kuva Venäjän energiasektorista osaamattomana, kömpelönä ja uudistuskyvyttömänä toimijana. Aleksei Miller kuvataan erittäin negatiivisessa kehyksessä. 5.4.2013 artikkelissa ”Miller ja Hollywood” *Novaja gazeta* toteaa ”maamme suurinta yhtiötä johtavan vaarallisen hullun, psykopaatin, varkaan ja sabotöörin” ja jatkaa hänen olevan ”helppo maalitaulu herra Setšinille”. Jutussa muistutetaan vielä, että vielä vuonna 2008 lähti Putinin energiastrategia siitä, että ”koko Eurooppa kiedotaan Gazpromin kaasuputkilla ja tienataan valtavasti rahaa sekä mielihyvää”. (Latynina 2013.) Kehys on samanlainen koko tutkimusperiodin ajan, ja kirjoittelussa toistuu pilkallinen sävy sekä Venäjän mahdollisuuksien vähätteleminen. Mitään vaihtoehtoja ei venäläiselle energiatoimialalle siis yritetä esittää.

Nezavisimaja gazeta

Nezavisimaja gazeta (NG) tarkoittaa kirjaimellisesti ”Riippumaton lehti”, jollainen se myös toimitukselliselta linjaltaan on. Lehden omisti vuoteen 2005 saakka Vladimir Putinin kanssa poliittisiin ristiriitoihin ajautunut liikemies Boris Berezovski, ja nykyään sen omistaja ja päätoimittaja on liikemies-poliitikko Konstantin Remtšukov.

NG on koko tutkimusperiodin ajan käsitellyt liuskekaasuvallankumouksen ja Venäjän suhdetta varsin laajasti ja siihen paneutuen. Millerin liuskekaasua vähättelevät lausunnot

sekä Gazpromin lanseeraama PR-kampanja- ja keinotteluretoriikka asetetaan NG:ssa jossain määrin epäuskottavaan valoon koko tutkimusperiodin ajan. Pääasiassa artikkelien kehys on varsin asiallinen ja neutraali, mutta paikoin sävy on huomattavasti dramaattisempi. 24.6.2010 artikkelissa ”Liuske-epidemia” kiinnitetään konkreettisesti huomiota Gazpromin taloudellisiin menetyksiin sekä virheisiin yhtiön strategiassa (Kulikov 2010). Toisaalta sekä Gazpromin että sen kriitikoiden sanomat esitetään tasaveroisesti jättäen lukijan omalle vastuulle molempien osapuolten argumenttien puntaroinnin.

Hieman myöhemmin, 7.7.2010 julkaistussa artikkelissa ”Uuden vuosikymmenen haasteet” Venäjän kaasuliiketoiminnan tila nähdään erittäin huolestuttavassa valossa ja koko maan pelätään ajautuvan systeemikriisiin, millä viitataan useiden Venäjän yhteiskunnallisten ja taloudellisten pilarien sortumiseen yhden niistä ollessa kaasumarkkinat (Rodionov 2010). Tässä yhteydessä Venäjän tulevaisuutta verrataan myös Afrikkaan. Venäjän asemaa, ja jopa sen olemassaoloa, uhkaavaksi tekijäksi nimetään 10.11.2010 NG:ssa toinenkin länsimainen innovaatio – sähköauto. (Magaršak 2010.)

NG on ainoa lehti, joka ottaa tosissaan esille mahdollisuuden Gazpromin valta-aseman romuttamisesta. Lisäksi se on *Novaja gazeta*n ohella ainoa Gazpromin ja Rosneftin välisestä kilpailuasetelmasta kirjoittanut julkaisu. NG:n kehystäminen on sikäli muista lehdistä poikkeavaa, että kriittisimmät – Gazpromin ja koko Venäjän kannalta synkimmät – äänenpainot esitetään tutkimusperiodin alussa ja sen loppua kohden kehys neutralisoituu raportoinninomaiseksi. Neutraalilla, ainakin näennäisesti kehystämättömällä tiedonvälityksellä voi tilanteesta antaa negatiivisen kuvan. Lukijoiden tulkintaa ei tarvitse johdatella, jos heille haluaa antaa asiain tilasta synkän kuvan raportoimalla negatiivisia näkökulmia. Luodaan merkitys, että Venäjällä todellakin on erittäin suuri riski kutistua energiasuurvallasta taloudelliseksi pikkutekijäksi.

Mielipiteiden hajontaa lehdissä

Yksi ja sama asia – liuskekaasuvallankumous – on esitetty artikkelissa kuvatun analyysin perusteella hyvin erilaisin tavoin eri lehdissä vuosina 2010–2013. Esimerkiksi *Novaja gazeta* ja *Gazovaja promyšlennost* kertoivat tismalleen samasta ilmiöstä toisistaan täysin poikkeavilla tavoilla.

Liuskekaasuvallankumous voidaan esittää objektiivisessa kehyksessä sen merkitystä korostavien sekä heikentävien argumenttien saadessa tasavertaisen huomion ja käsittelyn. Yhtäältä se voidaan kehystää marginaaliseksi, paikalliseksi ja tilapäiseksi asiantilaksi, jolla on korkeintaan mitätön vaikutus venäläiselle kaasuliiketoiminnalle; toisaalta se voidaan nostaa kansakunnan ja valtion tuhoavaksi voimaksi, jota vastaan taistelu on jo hävitty eikä tätä seuraavalle rappiolle ja perikadolle nähdä mitään vaihtoehtoa. Kehystämällä tiedotusväline lähtökohtaisesti verhotusti pyrkii ohjaamaan mielipiteenmuodostusta, mutta kuten media-analyysissä ilmeni, voi kerrontaa rakentaa myös raportoimalla muiden toimijoiden puhetta sellaisenaan. Tätä harjoitettiin jossain määrin niin *Novaja gazetassa* kuin *Gazovaja promyšlennostissakin*.

Yleisesti ottaen voi todeta liuskekaasuvallankumouksen käsittelyn tutkimusperiodin alkuvaiheessa keskittyneen Venäjän omiin tuotantomahdollisuuksiin, mutta asteittain havahduttiin kaasun tarjonnan lisääntymisen ja siitä seuraavan hinnan laskupaineen muodostavan sen varsinaisen ongelman ja haasteen sekä Gazpromille että Venäjälle. Kriisitietoisuus kasvoi koko tutkimusperiodin ajan ja viimeistään vuonna 2013 – *Gazovaja promyšlennostia* lukuun ottamatta – oli tilanteen vakavuus ymmärretty ja myös myönnetty. Tähän liittyi kuitenkin joidenkin lehtien, eritoten *Rossijskaja gazetan* ja *Izvestijan* osalta optimistista kehystämistä artikkelin päätteeksi. Huomio kaikkien kahdeksan lehden artikkeleja analysoitaessa kiinnittyi myös siihen, että niissä ei pyritty esittämään ratkaisua ongelmalliseksi nähtyyn tilanteeseen tai konkreettista keinoa Venäjän kaasuteollisuuden suunnan muuttamiseksi.

Rossijskaja gazeta ei virallisen lehden statuksesta huolimatta osoittautunut valtiollisen propagandan äänitorveksi. Sen yllättävän neutraalin kerronnan kehitys tutkimusperiodin kuluessa heijasti selkeästi tietoisuuden nousua. Alkuvaiheessa se keskittyi liuskekaasun poraukseen liittyviin ympäristöongelmiin sekä Gazpromin pääjohtajan Aleksei Millerin puheisiin liuskekaasukuplasta ja -myytistä. Tekstiä kehystettiin vuosina 2010 ja 2011 selkeästi Venäjän kannalta positiiviseen suuntaan, mutta vuonna 2013 sen tiedonvälitys oli jo hyvin neutraalia ja *Rossijskaja gazeta* myönsi liuskekaasuvallankumouksen Gazpromille ja Venäjälle asettamat valtavat haasteet.

Izvestijan ja varsinkin *Torgovo-promyšlennyje vedomostin* kirjoittelussa näkyi koko tutkimusperiodin ajan jatkunut trendi vielä selkeämmin kuin *Rossijskaja gazetassa*. *Izvestijan* käyttämä kieli ei ollut niin värikästä kuin useilla muilla lehdillä ja sen käyttämä positiivinen kehystäminen väheni vuonna 2012 merkittävästi. Venäjän tilanteen vertaaminen sadan vuoden takaiseen Lähi-itään oli kuitenkin varsin voimakas kannanotto ja Yhdysvaltain paremmuus myönnettiin avoimesti. *Torgovo-promyšlennyje vedomostin* vuonna 2010 käyttämä isänmaallinen ja sotilaallinen retoriikka sekä epäasiallinen uho ja Euroopan uhkailu muuttuivat asialliseksi analyysiksi ja vuosina 2012–2013 liuskekaasun todettiin aiheuttavan Venäjän taloudelle vakavia vahinkoja. Positiivisen kehystämisen yrittäminen poistui täysin käytöstä; rappio ja tappio myönnettiin avoimesti.

Kommersant ja *Novaja gazeta* muodostavat oman ryhmänsä. Ne näkivät liuskekaasun Venäjälle asettamat valtaiset haasteet jo vuonna 2010 ja jatkoivat samalla linjalla koko periodin ajan. *Kommersantilla* Gazpromin strategian pilkkääminen ja Aleksei Millerin nolaaminen olivat esillä koko neljän vuoden ajan, ja se oli ainoa lehti, jossa presidentti Putinkin esitettiin toistuvasti negatiivisessa kehyksessä. *Kommersantissa* Venäjän uhkaksi todetaan jo alusta lähtien liuskekaasun porausteknologian kehittyminen ja sitä kautta markkinoille tulevan kaasun määrän lisääntyminen eikä sitä, että Venäjällä itsellään

ei ole liuskeesta poraamisen osaamista. *Novaja gazetan* ivallinen ja vaihtoehdoton kehys vaikutti suorastaan ”räyhäjournalismita” ja sen käyttämä kieli varsin epäasialliselta. Lehden päätaivoitteenä koko periodin ajan tuntuikin olevan Millerin, Gazpromin sekä Venäjän nykyhallinnon negatiiviseen valoon saattaminen.

Vedomostin kirjoittelun linja oli kahden edellisen lehden tapaan koko ajan Gazprom-kriittinen ja tosiasiat tunnustava, mutta se poikkesi niistä sen asiallisen, realistisen ja neutraalintuntuisen kehystämisenä takia. *Vedomostin* aiemmin kuvattu länsimaistyypiseen journalismiin pyrkivä linja erosi selkeästi muiden lehtien kirjoittamistyylistä.

Gazovaja promyšlennostin linja vastasi täysin lehden omistavan Gazpromin intressejä mikä ei ollut yllättävää. Sen käyttämä kieli oli sinällään asiallista ja kirjoittelu pyrki vaikuttamaan neutraalilta. *Gazovaja promyšlennostin* tapa kehystää poikkeaa siis melko lailla esimerkiksi *Izvestijan* ja *Rossijskaja gazetan* käyttämästä tavasta. *Gazovaja promyšlennost* ei ole käyttänyt Millerille ominaista uhoa ja pilkkaa liuskekaasuvallankumousta ja liuskekaasun tuotannon aloittamista suunnittelevia itäisen Keski-Euroopan maita kohtaan, vaikka suhtautuukin liuskekaasuvallankumoukseen skeptisesti ja vähätellen. Lehden kehys ei muuttunut ollenkaan tutkimusperiodin kuluessa.

Nezavisimaja gazetassa kannettiin huolta Venäjän olemassaolosta jo vuonna 2010, mutta tämän jälkeen sen linja vaikutti – ainoana tutkimuksessa mukana olleesta kahdeksasta lehdestä – jossain määrin epäselvältä. Yhtäältä se kirjoitti Gazpromin pilkkomisen tarpeesta, toisaalta se käsitteli Putinin mitänsanomattomat kaasulausunnot täysin hampaattomasti. Tutkimusperiodin alussa *Nezavisimaja gazetan* suhtautuminen Gazpromia ja Venäjän nykyhallintoa kohtaan oli negatiivista ja hieman ivallistakin, mutta vuodesta 2011 alkaen se muuttui pääosin neutraalimmaksi.

Pohjois-Amerikassa alkunsa saaneella liuskekaasuvallankumouksella voi olla dramaattinen vaikutus Venäjän valtion- ja kansantalouteen jo tällä vuosikymmenellä. Vähintään viiden prosentin vuotuisen talouskasvuun perustuvan vuonna 2008 lanseeratun Venäjä 2020 -strategian ja innovaatioyhteiskunnan toteutuminen näyttää nykyvalossa erittäin epätodennäköiseltä. Toisaalta kaukaiselta tuntuu sekin mediassa esitetty skenaario, että maa ajautuu samanlaiseen tilaan, jossa Lähi-itä oli ennen ensimmäistä maailmasotaa, olkoonkin, että osin Ukrainan tapahtumien vuoksi globaali talouskasvu hiipuu laskien samalla öljyn ja kaasun hintaa. Nämä kaksi toisistaan hyvin kaukaista Venäjän vaihtoehdoista tulevaisuudenkuvaa venäläisessä mediassa kuitenkin esitettiin.

On esitetty näkemyksiä, että Venäjällä lehdistön rooli ei ole aivan vastaava kuin länsimaissa niin kutsuttuna neljäntenä valtiomahtina, vaan että sillä on taipumus toistaa Kremlin sanomaa vain vähäistä kritiikkiä harjoittaen, kuten muun muassa Olessia Koltsova ja Rutger von Seth ovat argumentoineet (Koltsova 2006; von Seth 2008). Tämän tutkimuksen perusteella voi tulla päinvastaiseenkin johtopäätökseen: lähes jokainen analysoitu lehti esitti hyvinkin voimakasta kritiikkiä Venäjän kaasuntuotannon ja -viennin nykymallia sekä Gazpromia kohtaan. Toisaalta kuluttajien periaatteessa suuri vapaus ja valinnanvara ovat näennäistä, sillä valtakoneisto kuitenkin ohjaa julkista keskustelua ja lukijat usein valitsevat mieluummin viihteellisen iltapäivälehdessä kuin talous- tai oppositiolehden luettavakseen. Lisäksi tulee muistaa, että valtion pitkälti kontrolloima televisio on Venäjän medioista merkittävin. Tärkeätä on joka tapauksessa osata tehdä ero käsitteiden ”media” ja ”valtamedia” välillä; Venäjällä julkaistaan valtava määrä lehtiä ja niiden kirjo on erittäin laaja, kuten tämäkin tutkimus osoittaa.

Lähteet

- BP Statistical Review of World Energy (2014). June 2014. <http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/Energy-economics/statistical-review-2014/BP-statistical-review-of-world-energy-2014-full-report.pdf>
- Drebentsov, V.V. (2010), seminaarin *Revoljutsija slantseвого gaza* esitelmä ”Globalnyi vyzov slantseвого gaza”. 2.12.2010. <http://www.imemo.ru/ru/conf/2010/021210/01>.
- EIA (2014), U.S. Energy Information Administration, Oil and natural gas sales accounted for 68% of Russia’s total export revenues in 2013. 23.7.2014. <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.cfm?id=17231>. (luettu 13.10.2014)
- Karvonen, Erkki (2002), Tulkintakehys ja kehystäminen. – *Tiedotustutkimus* 2/2002.
- Koikkalainen, Katja (2009), *Talousjournalismin tienäyttäjät Venäjällä – Kansainväliset vaikutteet ja paikalliset erityispiirteet Kommersant- ja Vedomosti-sanomalehdissä*. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Koltsova, Olessia (2006), *News Media and Power in Russia*. New York: Taylor & Francis.
- Maugeri, Leonardo (2013), The Shale Oil Boom: A U.S. Phenomenon. http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/23191/shale_oil_boom.html.
- Neftgazpromyšlennost (2013a), Hrupkii balans, ili tsvetuštšaja složnost. – *Neftgazpromyšlennost* 46/2013, 13–17.
- Neftgazpromyšlennost (2013b), Natsionalnyi neftegazovyi forum stal kljutsevym meroprijatiem otrasli. – *Neftgazpromyšlennost* 47/2013, 66–68.
- Putin, Vladimir (2013), Vystuplenije na plenarnom zasedanii III Meždunarodnogo arktitšeskogo foruma ”Arktika – territorija dialoga”. 25.9.2013. <http://xn--d1abbgf6aiiy.xn--p1ai/%D0%B2%D1%8B%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F/19281>.
- von Seth, Rutger (2008), *From the Soviet to the Post-Soviet Russian Press: Democracy and the Elusive Public Sphere*. Göteborg: Göteborgs Universitet.
- Tucker, Aviezer (2012), The New Power Map. World Politics After the Boom in Unconventional Energy. – *Foreign Affairs*. 19.11.2012. <http://www.foreignaffairs.com/articles/138597/aviezer-tucker/the-new-power-map>.
- ### Lehdistöaineisto
- Aleksejev, Aleksei ja Malkova, Irina (2010), Alternativa ”Gazpromu”. – *Vedomosti* 41/2010.
- Aglamišjan, Varvara (2010), Tihaja gazovaja revoljutsija. – *Izvestija* 43/2010.
- Aronov, Aleksei (2013), Gaz pro zapas. – *Rossijskaja gazeta* 59/2013.
- Avdejev, Roman (2012), Rossii ugrožat ”slantsevaja” revoljutsija. – *Izvestija* 15/2012.
- Gazovaja promyšlennost (2010a), Perspektivy osvoenija resursov slantseвого gaza. – *Gazovaja promyšlennost* 5/2010.
- Gazovaja promyšlennost (2010b), Slantsevyy gaz: mify i realnost. – *Gazovaja promyšlennost* 5/2010.
- Kommersant (2010), Rossii pogrozili slantsem. – *Kommersant* 188/2010
- Kommersant (2012), Vladimir Putin provel den gazovoj nakatski. – *Kommersant* 200/2012
- Kulikov, Sergei (2010), Slantsevaja epidemija. – *Nezavisimaja gazeta* 126/2010
- Latynina, Julija (2013), Miller i Gollyvud. – *Novaja gazeta* 37/2013
- Magaršak, Juri (2010), Postenergozavisimoe buduštšee. – *Nezavisimaja gazeta* 242/2010.
- Markelov, Roman (2013), Žizn posle nefi. – *Rossijskaja gazeta* 39/2013.
- Mazneva, Jelena (2010), Štokmana tri goda ždat. – *Vedomosti* 30/2010.
- Podobedova, Ljudmila (2013), Ekologov bespokoit proekt ”Gazprom nefi” i Shell. – *Izvestija* 232/2013.
- Pravosudov, Sergei (2010), Slantsevaja lihoradka. – *Izvestija* 89/2010.
- Rodionov, Kirill (2010), Riski novogo desjatiletija. – *Nezavisimaja gazeta* 137/2010.
- Rogov, Kirill (2010), Kontrmodernizatsija. – *Novaja gazeta* 43/2010.
- TPV (2011a), Slantsevyy gaz: revoljutsii na rynke yglevodorodov ne budet. – *Torgovo-promyšlennyye vedomosti* 14.3.2011.
- TPV (2011b), Gazovye deržavy borjutsja. – *Torgovo-promyšlennyye vedomosti* 20.5.2011
- TPV (2013), Rossija prjataet ot mira bestsennoje sokrovištše. – *Torgovo-promyšlennyye vedomosti* 5.8.2013.
- Vedomosti (2012), Leonid Mihelson: ”Ja by otdal prioritet obemam, a ne tsenam”. – *Vedomosti* 180/2012.